

Känslor som vägledare – kampen om samhällsreformer i England under georgiansk tid

---

Alvar Blomgren, *The Hurricane of Passion. Popular Politics and Emotion in Late Georgian England 1790–1812*, 254 s., Stockholms universitet, 2022.

RÄDSLAN FÖR JAKOBINER var påtaglig i Storbritanniens politiska kretsar under 1790-talet. I och med franska revolutionen hade världen enligt en kommentator fått uppleva hur en ”orkan av känslor” släpptes lös och vilka följder det här utbrottet fick på olika håll i världen. Inspirerade av händelserna i Frankrike och av jakobinska ideal organiserade sig reformförespråkare också i Storbritannien för att kunna driva sin sak i ett samhälle som genomgick stora förändringar till följd av industrialiseringen. De möttes ändå av hårda repressalier från statsmaktens sida, och det som har kallats ”Pitts terror” efter den dåvarande premiärministern innebar bland annat begränsningar i mötesfriheten och en breddning av definitionen av landsförräderi. Även om sammanstötningen inte utmynnade i fullskalig revolution blev känslan av konflikt och rädslan för revolution kännetecknande för tidsperioden.

Detta är kontexten för Alvar Blomgrens doktorsavhandling *The Hurricane of Passion. Popular Politics and Emotion in Late-Georgian England 1792–1812* som år 2023 belönades med Högskoleföreningens pris för framstående vetenskaplig prestation. I avhandlingen studerar Blomgren känslors roll i engelsk politisk kultur under den angivna tidsperioden och det är speciellt konflikten mellan konservativa anti-jakobinska grupper och reformanhängare (”radikalerna”) som intresserar honom. Avhandlingens ledande tes är att det var känslor som i hög grad styrde argumentationen och agerandet i politiska kretsar på olika nivåer och att politiska aktörer också explicit försökte påverka känslor. Studiens frågeställningar handlar om vilka känslotaktiker som användes och hur de tillämpades både i allmänhet och i lokala kontexter, samt om hur känslohistoria kan bidra till vår kunskap om politik i det georgianska Storbritannien.

Stommen för analysens teoretiska ramverk är begreppen känslotaktiker och känsloregimer. Begreppet känsloregim är lanserat av William Reddy, en av tungviktarna inom forskningsfältet, och baserar sig på tanken om att en politisk regim måste bygga upp en sammanhängande normativ modell för vilka känslor som är passande i olika sammanhang och vilka känslor som i stället bör tryckas ned. Blomgren menar ändå att Reddys teser behöver kompletteras för att bättre innefatta också konflikter, och han har således låtit sig inspireras av andra forskare för att bygga upp sitt eget teoretiska ramverk. Metodologin i studien bygger delvis på Monique Scheers arbete, men Blomgren framför viss kritik mot dessa teorier och väljer att inte i enlighet med Scheer tala om känslopraktiker (*emotional practices*) utan i stället utveckla begreppet känslotaktik (*emotional tactics*).

Blomgren motiverar inte explicit den tidsavgränsning han valt för studien, men åren 1792–1812 är på flera sätt passande. År 1792 grundades London Corresponding Society, ett av de mest inflytelserika reformförespråkande sällskapen i England, och samma år utgavs andra volymen av Thomas Paines *Rights of Man* som fick stor betydelse för kampen för reformer. Å andra sidan utfärdades 1792 också ett kungligt dekret mot uppviglande skrifter och publikationer. År 1812 ägde ett parlamentsval rum i Storbritannien och samma år utbröt 1812 års krig mellan Storbritannien och USA. Bägge händelserna är nära förknippade med avhandlingens ämne. Geografiskt avgränsar sig Blomgren till England, men som många andra historiker generaliserar han ofta med ordet ”brittisk”, trots att studien inte berör Wales, Skottland eller Irland. Blomgren har använt sig av ett brett urval primärkällor såsom tidningsartiklar, dagböcker, pamfletter och material från rättegångar, och dessa har möjliggjort en insiktsfull analys som fångar upp bredden av hur känslor användes i politiskt syfte. Blomgrens förtjänstfulla användning av skämtteckningar nyanserar analysen ytterligare och fördjupar på ett effektivt sätt också läsarens förståelse av det samhälle som studien berör. Källorna diskuteras och problematiseras dock sparsamt trots att detta kunde ha gett en klarare bild av empirin. Över lag visar Blomgren att han behärskar känslohistoriens historiografi, men vissa namn lyser med sin frånvaro – exempelvis kunde Katie Barclays forskning ha varit till nytta när Blomgren analyserar rättsmaterial.

Avhandlingen är uppdelad i fyra fallstudier som utgör bokens fyra analyskapitel och som alla på olika sätt lyfter fram känslors roll i den politiska kulturen. Fallstudierna avgränsas tidsmässigt lite olika, men alla infaller likväl inom åren 1792–1812, och de är också placerade i tre olika städer som på avgörande sätt skiljer sig från varandra. I inledningskapitlet finns en användbar översikt av hur känslohistoria har utvecklats under de senaste årtiondena, och Blomgren för till exempel en intressant diskussion om hur rationalitet och känslor kan sammanföras i historiska analyser.

Här tar Blomgren fasta på hur marxistisk historieskrivning ofta nedtonat känslors roll som drivande faktor och i stället beskrivit ”pöbelns” agerande som rationellt. Blomgren menar att det här inte borde vara en fråga om antingen eller, utan att både känslor och rationalitet bör lyftas fram när man diskuterar hur folkets breda lager agerat.

De två första fallstudierna tar läsaren till Nottingham där konflikten mellan anhängare av det då rådande styret (tories) och reformanhängare ledde till en skarp polarisering bland stadens befolkning då båda grupperna lyckades engagera stora mängder människor i politiska frågor. I den första fallstudien behandlas åren 1792–1799, en period som kännetecknades av en växande rädsla för politiskt radikala personer och tankar, allt mot en bakgrund av de pågående franska revolutionskrigen. Blomgren diskuterar här bland annat hur *charivari*-traditioner användes för att förnedra människor som ansågs ha brutit mot samhällets regler eller normer (*shaming tactics*), och hur förhållningssättet till reformanhängare blev allt negativare. Genom dessa handlingar ville tories förstärka den rådande känsloregimen och uppmuntra till lojalitet mot och kärlek för kungen och riket. Det var i första hand stadens arbetare och andra i lägre samhällsposition som utsattes för attacker. Då dessa taktiker inte ansågs tillräckliga försökte tories också omdirigera den ilska som redan fanns bland reformanhängare. Ilskan skulle inte riktas mot tories, utan mot regimens fiender och därmed skapa lojalitet och kärlek. Vidare uppvisade tories också skepticism mot huruvida de känslor som reformanhängare uppvisade var äkta; det var inte tillräckligt att bete eller uttrycka sig på ett visst sätt, utan känslorna måste vara genuina.

Den andra fallstudien tar fasta på hur tories i Nottingham reagerade på den de facto växande och alltmer högljudda skaran av reformanhängare. Blomgren visar att känslotaktiker som baserade sig på uppmuntringar till lojalitet och samhörighet förändrades till mera utpräglade hot- och skrämselektiker under 1800-talets första år. Förhållandet mellan anhängare av den rådande regimen och radikala faktitioner försämrades ytterligare av en livsmedelsbrist i området. Också skiljelinjen mellan överhet och arbetarbefolkning framkommer tydligare i kapitlet. Arbetare betonade elitens ansvar för att se till att livsmedel fanns tillhanda till ett rimligt pris, och inspirerade av minnet av förnedringar de tidigare utsatts för använde radikalerna nu i sin tur också våld och skrämsele för att påverka överheten. I stället för att visa sympati, valde överheten dock att slå ner hungersupplöppen med vapen vilket skulle injaga respekt och väcka förskräckelse (*awe*). Eliten hotade också motsträviga arbetare med uppsägningar och försökte på alla sätt underminera deras kamp medan reformanhängare poängterade att arbetare var berättigade till att känna stolthet för sitt arbete. Blomgren konstaterar också att ilska användes av radikalerna för att undan-

röja rädslan som vissa kände för sina arbetsgivare eller för andra som stod i maktposition. I kapitlet diskuterar Blomgren kort även hur attacker mot en motståndares maskulinitet kunde användas som en skamtaktik. Genus är dock något som Blomgren behandlar ganska sparsamt i avhandlingen trots att han konstaterar att språket kring känslor var knutet till genus (s. 18). Man kunde ha förväntat sig att studien hade behandlat ämnet mera genomgående, inte minst för att Blomgren själv tidigare publicerat om genus i frågan om medborgarskap under 1700-talet.¹

I den tredje fallstudien behandlas London, där en av de största utmaningarna för radikalerna var hur man skulle mobilisera en befolkning som var både talrik samt geografiskt och ideologiskt splittrad. Blomgren exemplifierar dessa utmaningar genom att se på den ställning som fångelset Cold Bath fick i kampen om samhällliga reformer och om människors känslor. I det här kapitlet är det sympati och antipati som är de huvudsakliga känslorna som studeras. I London hade reformanhängare också bundsförvanter bland överheten, bland dem parlamentsledamoten Sir Francis Burdett, men ilskan riktades mer än i Nottingham uppåt mot eliten än neråt mot den arbetande befolkningen. Blomgren visar att reformanhängare använde Cold Bath som ett exempel på hur inhumant folk kunde behandlas och på så sätt försökte få massorna att kräva förändring och vända sig mot regeringen. Konservativa politiker underströk däremot att det var nödvändigt att ålägga hårda straff mot dem som bröt mot samhällets regler och försökte därmed skapa både antipati mot fångarna och rädsla som skulle få folk att avstå från att bryta mot lagen. Tories använde skamtaktiker för att motarbeta den sympatitaktik som radikala använde. Skam kunde precis som i Nottingham också användas av radikala i London, men här var det humor och skratt som utnyttjades för att förnedra tories.

I den fjärde fallstudien understryker Blomgren att emotionella taktiker var bundna till lokala kontexter och därmed fanns inget universalmönster att tillgå då det gällde att använda dessa taktiker, vilket delvis redan framgick i det föregående kapitlet. Frågan är viktig i och med att känslors kulturella och rumsliga anknytning är en nyckelpoäng inom känslöhistoria. I Liverpool var avskaffandet av slaveriet ett hett debatterat tema och det satte sin prägel på hur reformanhängare och -motståndare argumenterade för sin sak. Motståndet mot reformer hade sin grund i att avskaffandet av slaveriet kunde leda till att många av stadens arbetsplatser skulle försvinna. En annan tvistefråga i staden gällde katolikers deltagande i landets politik, en fråga som praktiskt taget debatterats sedan reformationen, och var aktuell i och med att Liverpool hade en stor katolsk befolkning. Det var

---

1. Alvar Blomgren, "Shew Yourself as Men". Gender, citizenship and political propaganda in the 1773 and 1774 Worcester election contests, *Parliamentary History* 36 (2017:3).

dessa teman som konservativa använde för att uppmuntra befolkningen till ilska. Precis som i Nottingham använde Tories här skrämstaktiker och våld för att driva befolkningen till att visa lojalitet mot kungen, och det är speciellt hamnarbetarnas aktiva och våldsamma motstånd mot reformer som är ett genomgående tema. Blomgren tar också fasta på en inflytelserik grupp av borgerliga reformanhängare (*the Roscoe circle*) som dock inte lyckades göra gemensam sak med arbetarna i staden. Detta berodde enligt Blomgren på en lyckad användning av skrämstaktiker från Tories sida.

Blomgrens slutsatser är att det var taktiker baserade på fyra olika känslor som var de mest framträdande i materialet. Dessa känslor var ilska, rädsla, skam och lojalitet. Oberoende av den lokala kontexten kunde samtliga användas, men på olika sätt, och flera känslotaktiker kunde användas samtidigt. Rädsla har av många forskare (Blomgren nämner speciellt Peter Sloterdijk) ansetts vara den drivande känslan i historiska händelser, men den här studien visar alltså att rädsla endast var en av flera känslor som ledde till handling. Blomgren bidrar också till den i nuläget understuderade frågan om ilskans roll i politik. Han konstaterar att forskningsläget just för den georgiska tiden är skralt, men hans studie visar att ilska i politiska kretsar både sågs som ett hot och som en möjlighet. Folkets ilska var ett verktyg som kunde användas, men endast om man lyckades vända det till sin fördel. Blomgren visar också att olika känslotaktiker kunde användas både mot överheten och mot folket. Det kanske bästa exemplet på detta är hur skamtaktiker användes. En vidare observation som Blomgren gör är att det är viktigt för historiker att inte behandla känslor anakronistiskt, utan att alltid utgå ifrån den historiska innebörden av ord som beskriver känslor. Blomgren menar till exempel att orden *disaffected/disaffection* har skapat problem för tidigare forskare och han hänvisar själv därför genomgående till samtida uppslagsverk då han talar om ord som uttrycker känslor. Men det är alltså inte bara ords innebörd som enligt Blomgren är viktig, trots att det just var ords betydelse som speciellt tidiga känslöhistoriker studerade. I stället visar han i studien att det är handlingars koppling till känslor som blir det intressanta.

Den kanske viktigaste av avhandlingens många styrkor är det innovativa valet av analysmetoder och teoretisering. Trots att det finns gott om tidigare forskning kring kampen för reformer, ger Blomgren ett nytt, kompletterande perspektiv på de händelser han skriver om. En stor merit är också att Blomgren på ett balanserat sätt studerar både dem som kämpade för reformer och dem som kämpade mot dem. Blomgrens studie är starkt anknuten till empirin och tack vare bredden i de olika fallstudierna får läsaren en inblick i en turbulent tid i det engelska samhället. Studien torde därmed också intressera dem som inte (ännu) fattat intresse för känslöhistoria. Fallstudierna får dock en så avgörande roll i avhandlingen att

diskussionen om känslor stundvis faller i skymundan. Ett tematiskt upplägg där de olika känslorna hade fått agera som kapitelindelning hade kunnat ge mer skärpa i analysen, men jag tror att ett sådant upplägg också hade kunnat bli opraktiskt både för skribenten och läsarna. Att i stort sett samma känslor diskuteras i varje kapitel känns nu inte alls repetitivt tack vare Blomgrens skicklighet som författare. Avhandlingen är på det hela taget ett ypperligt exempel på hur man lyckas med en studie i känslohistoria.

Kajsa Varjonen